

IDEALUL VIRTUȚILOR

Toate popoarele au câte un bărbat, în care au întrupat idealul virtuților și însușirilor, ce ar dori să găsească în domnitorul lor: numele și faptele acestor bărbați îndumnezeiți ce fac o fală, o proprietate națională și, din neam în neam, din veac în veac, aureola de slavă ce-i înconjură, crește și se sporește mai mult și ce este mare, frumos, vitejesc se datorește geniului și brațului lor. Un asemenea bărbat a avut și Moldova: Ștefan cel Mare.

Nici un domn înaintea sau în urma lui nu a ajuns la cinstea și la pomina sa; nici unul nu și-a păstrat între moldoveni și, pot zice, între români, un nume așa de drag, așa de curat așa de popular ca al lui; încă astăzi, aproape de patru veacuri și jumătate după moartea sa, Ștefan cel Mare este idealul poporului nostru; el întrupează patriotismul, vitejia, dreptatea, bunătatea, în sfârșit, toate însușirile unui mare domn, ale unui geniu scutitor.

Numele său nu mai puțin răsună astăzi, decât în frumoasele timpuri, când steagurile sale flăcăiau falnic din vârful Carpaților pînă la țărmurile Dunării și ale Mării Negre; încă și astăzi pe înaltul munților și în adîncul văilor, în orșe și în sate, în palaturi și în bordeie, pretutindene numele său se pomenește cu mîndrie și recunoștință de tot acela ce se zice român. Locuitorul ce nu știe rugăciunea Duminicii îți va spune toate isprăvile sale și ce este mai mult, va datori lui tot ce-i pare mai ciudat, mare, vitejesc și chiar neînțeles în pămîntul nostru. Orice cetate, orice zid, orice val, orice șanț, întrebă-l cine le-a făcut, el îți va răspunde: Ștefan cel Mare. Orice pod, orice fîntînă, orice biserică, orice curte sau palat vehi, el le va datori eroului său. Orice bunătate, orice așezămînt, a cărui rămășiță se mai trăgănează pînă astăzi, orice legiuire omenească, orice puneri la cale înțelepte, Ștefan -Vodă le-a urzit, îți va zice el, și iar Ștefan Vodă. În sfârșit, acest domn pentru moldoveni cuprinde toate faptele istorice, toate monumentele, toate isprăvile și așezămintele făcute de cinci veacuri de atîtea stăpînitori, precum elinii datoresc lui Ercul toate lucrurile de vitejie făcute de sute de eroi.

Mormîntul acestui mare Domn nu este mai puțin sfințit de către români de cît al lui Mahomed la musulmani, și cinstirea (cultul) ce-i păstrează românii s-a întins pînă acolo, încît mulți îi zic Sfîntul Ștefan chiar și astăzi, întocmai ca și arabii, care au îndumnezeit pe Napoleon sub numele de Bunaberdi.

Și în adevăr, Ștefan cel Mare în nimic nu s-a arătat mai pe jos de strașnica sa pomină. El era adevărata căpetenie de noroade, adevăratul Domn în toată puterea cuvîntului. Nici una din însușirile cu care poezii și-au plăcut a împodobi pe poruncitorii națiilor nu-i lipsea: vitejie, duh mare, iubire de dreptate unită cu o convenită tărie de suflet, ca să-i insuflă totodată cinste și dragoste, adevărată înțelegere a duhului poporului și a treburilor sale; iubirea patriei mai mult ca iubirea tronului său și în sfârșit acele virtuți casnice, acea smerenie ce arată toate isprăvile nu sieși, ci Dumnezeuului.

„Fostau acest Ștefan Vodă om nu mare la stat, mînios și degrabă vărsător de sînge nevinovat; de multe ori la ospete omora fără județ. Altmieri, era om întreg la fire, neleneș, și lucrul său îl știa să-l acopere și unde nu gîndeai acolo îl aflai. La lucruri de războaie meșter, unde era nevoie însuși se vîra, că văzîndu-l ai săi, să nu se îndărăpteze și pentru aceea rar război de nu biruia. Și unde biruiau alții, nu pierdea nădejdea, că silinduse căzut jos se ridica deasupra biruitorilor... Ce după moartea lui, pînă astăzi îi zic sveti Ștefan Vodă, nu pentru suflet, ce este în mîna lui Dumnezeu, că el încă au fost om cu păcate, ci pentru lucrurile lui cele vitejești, carile nimenea din domni, nici mai înainte, nici după aceea l-au ajuns.”

Grigore Ureche

„Colindînd Moldova de la un capăt la altul, fie pentru a-l urmări după bătălie, fie pentru a întări din vreme hotarele,- ori făcînd dreptatea care o cerea nesăvîrșitul lanț de osteneți și de jertfe,- nu se putea ca în sufletul poporului să nu se sape adînc și temeinic numele lui ȘEFAN CEL MARE, pentru ca după atîtea veacuri să nui aflăm amintirea încă puternică. Ea se găsește în mulțimea de povestiri cu privire la bătăliile, ctitoriile și daniile sale, în marele număr de legende, pe care numai închipuirea poate îndreptăți, ca și în simplele pomeniri ale numelui de ȘTEFAN - VODĂ pînă la care depărtarea în vreme nu are nevoie să fie cea adevărată.”

Tudor Pamfile

STEJARUL LUI ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÎNT

Legenda glăsuiește că acum cinci sute de ani, Ștefan cel Mare, domnitorul Moldovei, a avut în apropierea satului Cobîlnea o luptă crîncenă cu tătarii, pe care i-a biruit, alungîndu-i din țară.

Și, după cum era datina în acele vremuri, după fiecare bătălie cîștigată se ridica o biserică sau o mănăstire. Așa dar, Ștefan Vodă a înălțat o bisericuță de lemn la marginea satului lîngă un stejar tînăr, la umbra căruia se odihnea în timpul luptelor sau în clipele de răgaz...

După aceea stejarul a început să crească ca din apă, întinzîndu-și ramurile viguroase în toate părțile. Neumbrit de alți arbori, tulpina creștea mai mult în grosime, iar creanga se rotungea prin părți. Se povestește că în vremurile de cumpănă, cînd năvăleau turcii sau tătarii, în scorbura acestui stejar falnic ar fi fost ascunse obiecte de mare preț. Cu timpul, scorbura stejarului s-a închis cu lemnul copacului, tăinuind în tulpină comori nenumărate.

Nici iernile aspre, nici hoardele străine, care s-au abătut asupra acestor locuri nu au fost în stare să-l înfrîngă. Stejarul lui Ștefan cel Mare și Sfînt se înalță viguros și falnic spre cer, amintind de gloria luminatului Domn.

Însă, legenda spune că odată, într-o zi de primăvară, pe șesul Trotușului, nu departe de satul Borzești, unde s-a născut Ștefan, se încinse un joc, cunoscut sub numele de „Tătarii”. Ceata era împărțită în două tabere, una sub comanda lui Gheorghe, un copilandru cu plete negre și ochi de mure, ce erau „tătarii” iar cealaltă sub comanda lui Ștefăniță, ce erau moldovenii. Fiecare copil era înarmat cu săbii de șindrilă, cu sulițe de trestii și lupta începu, de clocoteau văile Trotușului.

Bătălia crîncenă a ținut cît a ținut, dar, în sfîrșit, a cîștigat ceata lui Ștefăniță, care avea darul de a se război de la tatăl său. Atunci, îl prinseră pe hanul tătariilor, Gheorghe, și-l legară de creanga unui stejar, martor la „lupta” copiilor. Deodată, pămîntul începu a se zgudui. Liniștea copiilor a fost răspicată. Sus, pe deal, se apropia tot mai mult o oaste întregă de soldați, lăsînd în urma lor rîuri de foc și sînge și se auzea „Tătarii! Tătarii! Fugiți, vin tătarii!”. Băieții au luat-o la

fugă, uitînd de micul Gheorghită, care atîrna pe creanga stejarului. În acel moment o sută de săgeți și o sută de sulițe se înfipseră în trupul băietanului.

Treizeci de ani au trecut după acea întâmplare și micul Ștefan, schimbînd sabia de lemn pe paloșul de oțel, ajunsese să fie numit Domn al Țării Moldovei, dar un gînd îl urmărea din copilărie, cînd își amintea de micul Gheorghe ucis de tătari și, oriunde s-ar fi dus, orice ar fi făcut, chipul cel oacheș și drăgălaș i se înfățișa neconținut, cerîndu-i parcă răzbunare.

A răzbunat Ștefan moartea prietenului său, procedînd la fel cu hanul tătarilor cum a procedat el cu Gheorghe, însă durerea din suflet, a rămas pentru totdeauna.

„Într-însul găsisese poporul românesc cea mai deplină și mai curată icoană a sufletului său: cinstit și harnic, răbdător fără să uite și viteaz fără cruzime, strașnic în mînie și senin în iertare, răspicat și cu măsură în grai, gospodar și iubitor al lucrurilor frumoase, fără nici o trufie în faptele sale, care i se par că vin printrînsul de aiurea și de mai sus. Și cu cît se vede această icoană mai limpede, cu atît se înțelege mai desăvîrșit și se iubește mai mult, cu atîta și viitorul se vestește mai bun, căci atunci neamul merge pe drumul strămoșului cuminte”.

Nicolae Iorga

ȘTEFAN CEL MARE ȘI SFÎNT

Domn al Moldovei (1457-1504), fiu al lui Bogdan al II. Una dintre personalitățile de excepție ale istoriei românești, voievod ajuns legendar la scurtă vreme după dispariția sa. Ocupînd tronul cu ajutorul lui Vlad Țepeș, a adus o politică de întărire a domniei, descurajînd tentativele adverse și înconjurîndu-se de oameni de încredere, pe care i-a ridicat în rang, așezînd în cetățile strategice ale Moldovei. Stabilitatea internă, rod al unei politici de maximă eficiență, a făcut din Moldova o forță militară ("poarta creștinătății") în fața pericolului ottoman și un partener respectat în relațiile internaționale. Prima parte din lunga sa domnie s-a caracterizat printr-o politică externă desfășurată sub semnul cooperării cu Polonia, în lupta pentru redobîndirea Chilieii, reanexată Moldovei în 1465. Din aceeași perioadă datează respingerea încercării lui Matei Corvin de a supune Moldova controlului Ungariei prin Victoria de la Baia (1467), precum și înfrîngerea unei armate tătare la Lipnic, în apropierea Nistrului (1469 sau 1470). A doua etapă se conturează după 1470, cînd, pe plan extern, Ștefan cel Mare declanșează lupta politică, diplomatică și militară pentru stăvilirea expansiunii turcești. Își impune proprii favoriți la tron în Țara Românească; încheie tratate cu Ungaria, Veneția și statul turcoman al lui Uzun Hasan; cîștigă o răsunătoare victorie la Vaslui (ianuarie 1475) asupra oștilor otomane, , biruință cu importante ecouri europene, lipsită însă de alte consecințe. Lăsat singur în fața mării expediții turcești conduse de sultanul Mahomed al II, care a invadat Moldova în 1476, oastea moldovenească va fi înfrîntă la Valea Albă-Războieni. În cea din urmă parte a domniei, Ștefan cel Mare a trebuit să înfrunte pretențiile de suzeranitate ale Poloniei într-un conflict armat, soldat cu înfrîngerea oștii regelui Ioan Albert în bătălia de la Codrîi Cosminului (1497). Bun gospodar (a întărit cetățile, curțile domnești, bisericile, sprijinind activitatea de scriere a cronicilor și a cărților religioase), iscusit diplomat și excepțional strateg, Ștefan cel Mare a transformat Moldova într-o forță de prim rang în spațiul central și est-european. Pentru faptele sale de apărător al creștinătății (la victoriile militare adăugîndu-se și zidirea a peste 40 de biserici și mănăstiri în Moldova, Muntenia, Transilvania și muntele Athos), poporul l-a numit "cel mare și sfînt". Canonizat la 20 iunie 1992, este sărbătorit la 2 iulie.

BĂTĂLIA DE LA BAIĂ

Cît a trăit Ștefan cel Mare și Sfînt, numai de dușmani a avut parte: ba intrau turcii în țară, pe la mare; ba năvăleau leșii prin pădurile și dealurile dinspre miază-noapte ale Moldovei, ba năvăleau tătarii de la răsărit ori ungurii dinspre asfințit. Odată intrase ungurii în țară fără veste și-l găsiseră pe Ștefan, nepregătit cum se cuvine de bătălie.

Ei au dat buzna peste oastea moldovenească, cu gînd că îl vor prinde pe Ștefan.

Ștefan-Vodă, dacă a văzut că nu-i chip de scăpare, s-a retras în tîrgul Baia și acolo, cînd a simțit nevoia, s-a suit într-un arin, ca să se ascundă de vrăjmaș.

Ungurii au trecut și pe dedesupt și mai pe lături de arin, dar cui i-ar fi trăsnet prin gînd că Vodă sta ascuns într-un arin? După ce-au ajuns ungurii în Baia, au căutat în toate părțile pe

Ștefan-Vodă și dacă au văzut că n-au avut nuroc să pună mâna pe dînsul, de ciudă, au prădat casele oamenilor și s-au pus pe chefuri și petrecanii.

Ștefan cel Mare, cînd s-a văzut scăpat de primejdie, a coborît din arin, a mulțumit lui Dumnezeu, și-a strîns oastea împrăștiată și, tăbărînd peste unguri pe vreme de noapte, cum erau ei morți beți și nu mai știau pe ce lume sunt, le-a tras o bătaie de gîndeau ungurii că-i mînia lui Dumnezeu și nu nimereau pe unde să fugă mai degrabă.

După ce i-a alungat Ștefan-Vodă pe dușmani din țară, în locul arinului în care a scăpat cu viață, a zidit o biserică care se chiamă și astăzi Biserica Albă, mulțumit că nu și-a primejduit viața în bătălie și a scăpat țara de dușmani.